

Handläggare
Rebecca Rönningen
Telefon: 08 508 25 208**Till**
Socialnämnden
2021-04-27

Årsrapport Stockholmsenkäten 2020

Förvaltningarnas förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner årsrapport Stockholmsenkäten 2020
2. Socialnämnden överlämnar rapporten till kommunstyrelsen
3. Socialnämnden överlämnar rapporten till samtliga stadsdelsnämnder

Fredrik Jurdell
socialdirektörVeronica Wolgast Carstorp
avdelningschef

Sammanfattning

Stockholmsenkäten genomförs av socialförvaltningen vartannat år och ett urval av stadsövergripande resultat presenterades under hösten 2020. I Stockholmsenkätens årsrapport sammanfattas 2020 års enkätundersökning och analysen fördjupas genom att inkludera fler variabler/indikatorer inom varje temaområde. I en tillhörande tabellsamling presenteras även stadsdelarnas resultat över tid. Årsrapporten visar att Stockholms stads elevers alkohol- och tobaksbruk och spelande om pengar har minskat sedan mätningens början 1998. I 2020 års mätning väljer färre elever bort tobak helt, vilket förklaras av en tydlig ökning i andelen elever som snusar. På senare år syns en viss ökning bland gymnasieelever som testat narkotika. Grundskoleelevernas konsumtion har varierat uppåt och nedåt över tid för att år 2020 ligga på en högre nivå, likt den 2002 och 2010. Elevers självrapporterade brottslighet minskar över tid, medan utsattheten för brott verkar öka något. Pojkar är tydligt överrepresenterade i delaktigheten i brottslighet men endast något överrepresenterade i att själva utsättas för brott. När det gäller utsatthet för rån samt hot och våld syns ökningen tydligast bland pojkar. Andelen flickor som uppger att de tvingats till sex/våldtäkt ökade tydligt i 2018 års mätning, och i årets mätning syns ytterligare en liten ökning. Sedan mätningen 2010 uppger elever i Stockholms stad en allt sämre psykosomatisk hälsa. I årets mätning uppmäts den lägsta graden någonsin, med flickors självrapporterade hälsa nu under medelnivå.

Socialförvaltningen pekar på vikten av fortsatt god samverkan med utbildningsförvaltningen. Stadens kommande trygghetsprogram blir ett viktigt stöd liksom den samverkan mellan skola, förskola, socialtjänst, fritidsverksamheter och polis som ska stärkas. Sammantaget anser förvaltningen att Stockholmsenkätens resultat ska användas för att bidra till utveckling av stadens arbete med unga.

Bakgrund

Stockholmsenkäten genomförs av socialförvaltningen vartannat år och är en enkätundersökning som besvaras av ungdomar i årskurs 9 och i år 2 på gymnasiet i Stockholms stad. Genomförandet sker i samarbete med utbildningsförvaltningen. Syftet med enkäten är att kartlägga och följa utvecklingen av ungdomars levnadsvillkor över tid. Kunskapsunderlaget ska bidra till stadens arbete med unga, där ibland det förebyggande arbetet rörande tobak, alkohol, narkotika samt spel, brott, utsatthet för brott samt psykisk ohälsa. Underlaget kan också användas för praktisknära forskning och kunskapsutveckling både på stadsövergripande och på stadsdelsförvaltningsnivå i Stockholms stad.

I Stockholms stad besvarades enkäten år 2020 av cirka 9 500 elever och svarsfrekvensen för undersökningen är 72 procent. Undersökningens svarsfrekvens beräknas utifrån det totala antal elever som respektive skola uppger har deltagit, samt på antalet inkomna och godkända enkäter. I enkätundersökningar finns alltid ett visst bortfall. Elever som inte är på plats när enkäten fylls i har inte möjlighet att dela med sig av sina livserfarenheter. I denna grupp ingår ofta elever med så kallade riskbeteenden och som inte regelbundet befinner sig i skolmiljön. Utifrån så kallad icke-representativitet är det viktigt att ha även denna grupp i åtanke när resultaten analyseras. I årets mätning hade även många skolor hög frånvaro, både på grund av sjuka elever och att föräldrar höll sina barn hemma av oro för Covid-19. Gymnasieskolorna har inte haft möjlighet att genomföra eller komplettera ifyllandet i efterhand om skolorna haft stängt v.10-11. Detta innebär viss osäkerhet beträffande vissa stadsdelsresultat. I en stadsdel deltog en hel skola med cirka 200 elever inte alls i undersökningen och resultaten baseras därmed endast på två andra skolor med totalt cirka 300 elever. Resultaten kan därmed inte med säkerhet bedömas vara helt representativa för den stadsdelen.

Resultaten i årets Stockholmsenkäten presenterades på stadsövergripande nivå i september 2020 och på stadsdelsområdesnivå i oktober 2020. Utbildningsförvaltningen ansvarade för skolornas egna resultatrapporter som skickades ut i oktober 2020. Efter varje genomförande av Stockholmsenkäten

skrivs en rapport innehållande en fördjupad sammanfattning av resultat, förändringar över tid samt skillnader mellan stadsdelsområden. Rapporten publiceras i april 2021 och går att ta del av på Stockholmsenkätens hemsida under "Årsrapporten 2020".

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 21 april. Funktionshinderrådet har tagit del av ärendet den 15 april.

Ärendet

Stockholmsenkätens årsrapport 2020 är uppdelad i 11 frågeområden. Dessa är tobak, alkohol, narkotika, spel om pengar, brott och utsatthet, trygghet, debutålder, hälsa, mobbning, skola samt fritid och förhållanden till andra människor. Årsrapportens analys baseras på data från mätningarna 2002–2020 för 95 433 pojkar och flickor boende i Stockholms stad. De allra flesta eleverna går även i skola i Stockholms stad.

Samtliga frågeområden presenteras i form av:

- stadsövergripande resultat över tid
- resultat på stadsdelsområdesnivå år 2020
- resultat över tid uppdelat på stadsdelsområdesnivå

Resultaten delas vidare upp i fyra grupper:

- grundskola årskurs nio
 - flickor
 - pojkar
- gymnasiet årskurs två
 - flickor
 - pojkar

Sammanfattning av resultat i Årsrapporten 2020

Nedan presenteras ett kort referat av de viktigaste resultaten inom respektive 11 olika frågeområdena i årsrapporten.

Tobak

- Stockholms elevers tobaksbruk tycks minska över tid, i samtliga grupper.
- I årets mätning väljer färre elever bort tobak helt, vilket kan förklaras av en tydlig ökning av elever som snusar sedan 2018, i samtliga grupper.

- Rökning är vanligare bland flickor och snusning är vanligare bland pojkar.
- Andelen som helt väljer bort tobak är tydligt högre i ytterstadsdelarna än i innerstadsdelarna.

Alkohol

- Alkoholkonsumtionen bland elever har minskat betydligt sedan mätningens början 1998.
- I årets mätning ligger gymnasieelevers generella alkoholkonsumtion kvar på i stort sett samma låga nivåer som förra mätningen. Däremot syns åter en ökning i grundskoleelevers alkoholkonsumtion.
- Gymnasieelever dricker mer alkohol än grundskoleelever.
- Andelen som helt väljer bort alkohol är generellt högre bland pojkar, men i några av ytterstadsdelarna är andelen flickor högre. Skärholmen och Rinkeby-Kista har tydligt högst andel som väljer bort alkohol, i båda årskurser.

Narkotika

- På senare år syns en viss ökning bland gymnasieelever som testat narkotika. Grundskoleelevernas konsumtion har varierat uppåt och nedåt över tid för att år 2020 ligga på en högre nivå, likt den 2002 och 2010.
- Andelen som använt narkotika senaste månaden är kvar på stabil och betydligt lägre nivå, än andelen som någon gång testat.
- Inom respektive årskurs är det främst pojkar som testat narkotika.
- Med några undantag är andelen elever som testat narkotika och andelen som använt narkotika senaste månaden högre i innerstadsdelarna än i ytterstadsdelarna.

Spel om pengar

- Andelen elever som har satsat pengar på spel minskar tydligt i samtliga grupper över tid, medan de spelandes upplevda problem tycks öka över tid.
- Främst pojkar har satsat pengar på spel samt upplevt spelrelaterad problematik.
- Andelen flickor, oavsett årskurs, som upplever spelrelaterad problematik ligger på ungefär samma nivå över tid, men med en tydlig ökning i årets mätning.
- Det går inte att uttala sig om några tydliga skillnader mellan stadsdelarna.

Brott och utsatthet

- En svagt nedåtgående trend syns över tid i självrapporterad brottslighet.
- Självrapporterad utsatthet ökar i årets mätning. Ökningen syns mest gällande utsatthet för hot och våld samt rån.
- Pojkar är tydligt överrepresenterade när det gäller delaktigheten i brottslighet men endast något överrepresenterade när det gäller att själva utsättas för brott.
- Den typen av brottslighet där könsskillnader är som minst rör mindre allvarliga brott (ex. stöld) som snarare verkar vara mer av en årskursfråga.
- Den typen av utsatthet för brott där könsskillnader är som störst rör sexuellt tvång/våldtäkt, med flickor på högre nivåer. Andelen flickor som uppger att de tvingats till sex ökade tydligt i 2018 års mätning, i årets mätning syns ytterligare en liten ökning.
- Allvarliga brott begås generellt av pojkar i ytterstadsdelarna, medan utsattheten inte verkar variera i något tydligt mönster över staden.

Trygghet

- Upplevd trygghet bland Stockholms elever förändras inte i något entydigt mönster över tid. En svag ökning syns när det gäller upplevelsen av ordningsproblem och social kontroll i det egna bostadsområdet. En svag minskning syns när det gäller andelen som känner sig trygga i det egna bostadsområdet.
- Flickor är betydligt mindre trygga i sitt bostadsområde än pojkar.
- Upplevda ordningsproblem är generellt vanligare i bostadsområden i ytterstadsdelarna medan upplevd trygghet och social kontroll verkar vara vanligare i bostadsområden i innerstadsdelarna.

Debutålder

- Sedan mätningens början har debutåldrar för bruk av tobak, alkohol och brott höjts, medan debutåldrar för narkotikabruk varierar under hela mätperioden.
- Bland de områden som mäts debuterar Stockholms elever tidigast med brottslighet (vid 12-14 års ålder) och senast med narkotikabruk (vid 14-15 års ålder).
- Grundskoleflickor debuterar generellt någon/några månader senare än grundskolepojkar i tobaks-, alkohol- och

narkotikaanvändning. Pojkar debuterar genomgående betydligt tidigare i brottslighet.

- Inga tydliga stadsdelsskillnader uppvisas.

Hälsa

- Sedan 2010 syns en svag tendens till försämrad psykosomatisk hälsa, i samtliga grupper.
- Flickor har betydligt sämre psykosomatisk hälsa än pojkar.
- I årets mätning syns den lägsta graden av psykosomatisk hälsa någonsin, med flickors självrapporterade hälsa nu under medelnivå.
- Inga tydliga stadsdelsskillnader uppvisas.

Mobbning

- Andelen elever som har utsatt andra för mobbning minskar över tid, medan andelen som själva har blivit utsatta generellt varierar över tid.
- Andelen grundskoleflickor som utsatts för mobbning har tydligt ökat sedan 2010.
- En större andel pojkar än flickor har mobbat eller trakasserat andra, medan en större andel grundskoleflickor än grundskolepojkar har själva blivit mobbade eller trakasserade.
- Inga tydliga stadsdelsskillnader uppvisas.

Skola

- Gymnasieelever upplever mer inflytande i skolan än grundskoleelever. Sedan förra mätningen syns en begynnande årskursskillnad för flera indikatorer.
- Sedan 2014 syns en tydlig könsskillnad. Där flickor upplever en mindre positiv uppmärksamhet från lärare och mindre god anknytning till skolan, än pojkar.
- Inget entydigt mönster syns på stadsdelsnivå. Med vissa undantag verkar däremot graden av inflytande och god anknytning till skolan generellt lägre bland ytterstadsdelarnas gymnasieelever än bland innerstadsdelarnas.

Fritid och förhållandet till andra människor

- Stockholms elever upplever starkare och starkare anknytning till sina föräldrar. Övriga indexindikatorer ligger kvar på ungefär samma nivå över tid.

- Grundskoleeleverna upplever något sämre anknytning till sina föräldrar samt att föräldrar är något mer inkonsekventa, jämfört med gymnasieelevernas upplevelse.
- En större andel pojkar deltar i ledarledda fritidsaktiviteter medan flickors deltagande minskar tydligt över tid.
- Med enstaka undantag uppger ytterstadseleverna en svagare anknytning till och en svagare uppmärksamhet från sina föräldrar än elever i innerstadsdelarna. En tendens till lägre deltagande i fritidsaktiviteter syns i ytterstadsdelarna.

För mer information om specifika resultat, se bilaga 1.8.1-229 2020 Bilaga Årsrapporten Stockholmsenkäten 2020.pdf.

Jämställdhetsanalys

Stockholmsenkätens resultat är förutom i ålderskategorier också uppdelat efter pojke och flicka. Sedan 2018 har också ett tredje könsalternativ införts som svarsalternativ. I resultaten är skillnader mellan flickor och pojkar tydliga särskilt inom vissa områden.

Rökning är vanligare bland flickor än bland pojkar och vanligare bland gymnasieelever än bland grundskoleelever. Snusning, även om flickors bruk ökar tydligt i årets mätning, är tydligt vanligare bland pojkar oavsett årskurs. När det gäller användandet av narkotika har även fler pojkar än flickor testat narkotika, även om andelen flickor ökat i de senaste mätningarna. I årets mätning har 32 procent av pojkarna i årskurs 2 på gymnasiet någon gång använt narkotika (30 procent år 2018). Flickor i samma årskurs som uppgett att de någon gång har använt narkotika har ökat från 25 procent år 2018 till 27 procent i årets mätning.

Det rapporteras stora skillnader mellan flickor och pojkar i upplevd otrygghet, där flickor känner sig otryggare än pojkar. Flickors upplevda mående är också sämre än pojkars. Under hela mätperioden uppger flickor, oavsett årskurs, en betydligt lägre grad av psykosomatisk hälsa jämfört med pojkar i en rad olika frågor.

Även när det gäller andelen ungdomar som uppger att de begått allvarligare brott ligger flickor på betydligt lägre nivåer jämfört med pojkar. Pojkars våldsamma beteende verkar däremot minska över tid och närmar sig flickors nivåer sakta men säkert. För de flesta typer av brott uppger en något högre andel pojkar sig vara utsatta, men när det gäller att ha blivit utsatt för sexuellt tvång är andelen flickor tydligt högre.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Årsrapporten visar att Stockholms stads elevers alkohol- och tobaksbruk och spelande om pengar har minskat sedan mätningens början 1998. I 2020 års mätning väljer färre elever bort tobak helt, vilket förklaras av en tydlig ökning i andelen elever som snusar. På senare år syns det en viss ökning bland gymnasieelever som testat narkotika. Elevers självrapporterade brottslighet minskar också över tid, men utsattheten för brott verkar öka något i senaste mätningarna. Pojkar är tydligt överrepresenterade i delaktigheten i brottslighet men endast något överrepresenterade i att själva utsättas för brott (undantaget utsatthet för sexuellt tvång). Sedan mätningen 2010 uppger elever i Stockholms stad en allt sämre psykosomatisk hälsa. I årets mätning uppmäts den lägsta graden någonsin, med flickors självrapporterade hälsa nu under medelnivå.

Socialförvaltningen ansvarar för en mängd aktiviteter, insatser och projekt som riktar sig till unga i staden, många i samverkan med utbildningsförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna. Resultaten i stockholmsenkäten bidrar med viktig kunskap i genomförandet av flera av socialförvaltningens uppdrag. Stadens kommande trygghetsprogram blir ett viktigt stöd liksom den samverkan mellan skola, förskola, socialtjänst, fritidsverksamheter och polis som ska stärkas. Där ingår särskilt fokus på tidiga insatser och det förebyggande och uppsökande sociala arbetet för att nå fler barn och familjer i riskzon. Ett annat viktigt uppdrag är att stärka samverkan med stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och polisen för att främja säkerhet, trygghet, studie-ro och elevers kunskapsresultat. Metoden "Mentors in Violence Prevention" (MVP) är ett viktigt verktyg i skolornas trygghetsskapande arbete. Stockholmsenkätens resultat pekar också på vikten av socialtjänstens närvaro i skolan samt socialförvaltningens arbete tillsammans med utbildningsförvaltningen att implementera modellen för skolsociala team i hela staden. Inom det preventiva arbetet syns behov av fortsatt förebyggande och riktade insatser mot att unga debuterar eller regelbundet använder narkotika.

Sammanfattningsvis ger stockholmsenkäten en unik möjlighet till kunskap. Förvaltningen anser att Stockholmsenkätens resultat ska användas för att bidra till utveckling av stadens arbete med unga och pekar på vikten av fortsatt god samverkan med utbildningsförvaltningen. Detta särskilt genom stadsdelsförvaltningarnas preventionssamordnare och skolornas elevhälsoteam.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner Årsrapport
Stockholmsenkäten 2020.

Bilaga

Stockholmsenkäten årsrapport 2020